

Tanrı'nın Yehova adıyla ilgili olarak en azından Bâbil sürgününe kadarki dönemde (m.ö. VI. yüzyıl) bir kısıtlama yer almazken ikinci mâbed döneminin (m.ö. V – m.s. I. yüzyıllar) sonlarında bu ismin telaffuzu yasaklanmıştır (*The Works of Philo*, “On the Change of Names”, 11-14; Josephus, s. 83). Mişna'da, inananları inançsızlardan (heretiklerden) ayırt etmek için muhtemelen eski bir âdet olarak Tanrı'nın isminin selâmlama maksadıyla kullanımının teşvik edildiğine dair bilgi bulunmakla birlikte (Berakoth, 9:5; Tanrı ismiyle selâmlama âdeti için bk. Ruth, 2/4; Mezmûrlar, 128/5) Tanrı'nın bu özel isminin telaffuz edilmesi âhireti kaybetme sebebi olarak gösterilmekte (Sanhedrin, 10/1; 7/5), bu ismin yalnız mâbedde ibadet sırasında telaffuz edildiği, diğer yerlerde Tanrı için başka isimlerin kullanıldığı belirtilmektedir (Sotah, 7/6; Yoma, 6/2; Tamid, 7/2). Bâbil Talmudu'nda da telaffuzu yasak olan söz konusu ismin, sadece Yom Kipur'da mâbedde kutsama duası okunurken başkohen tarafından ve kohen duası sırasında söylendiğine işaret edilmektedir (Yoma, 39^b, 66^a; Sotah, 38^a). Yine Talmud'da yer alan bilgiye göre önceleri başkohen bu ismi yüksek sesle telaffuz ederken daha sonraları cemaatte ahlâksız sayısının çoğaldığı gerekçesiyle -Tanrı'nın ismini onu duymaya lâyık olmayan bu kişilerden gizlemek amacıyla- alçak sesle söylemeye başlamıştır (Kiddushin, 71^a; ayrıca bk. *The Works of Philo*, “On the Life of Moses II”, 114). Talmud'daki diğer bir yorumda ise Tanrı'nın isminin bu dünyada Adonay şeklinde telaffuz edildiği, öbür dünyada yazıldığı gibi telaffuz edileceği belirtilmektedir (Pesahim, 50^a).

Söz konusu yasağın sebebi tam olarak bilinmemekle beraber Tevrat'ta bulunan, Tanrı'nın ismini lânetlememe ve ona sövmemeye (Levililer, 24/15-16), Tanrı adına yalan yere yemin etmemeye (Çıkış, 20/7; Tesniye, 5/11) yönelik emirlerin Tanrı'nın ismini gereksiz yere söylememe şeklinde yorumlanmasına (a.g.e., “On the Life of Moses II”, 203-204) veya -muhtemelen Helenistik kültürün etkisiyle ortaya çıkan- ilâhî ismin kutsallığından ve saygıdan dolayı telaffuz edilmemesi ve gizlenmesi şeklindeki anlayışa dayandırılmıştır (Kiddushin, 71^a; Çıkış, 3/15'teki, “Adım sonsuza kadar [le'olam] bu olacak” ifadesi, “Adım gizli [le'allem] olacak” şeklinde okunmuştur). Bu yasağın Tanrı'nın isminin bazıları tarafından büyü amacıyla kullanılması yüzünden ortaya çıktığı da ileri sürülmüştür (Jacobs, s. 545). Zamanla kelimenin

doğru telaffuzu dar bir bilim çevresi ve mistik alan dışında unutulmuştur. Talmud'da ayrıca YHVH ile birlikte toplam yedi ilâhî ismin (Eloah, Elohim, Adonay, Ehyeh, Şadday, Tsebaot) kutsal metinler hariç yazımına yönelik bir yasak yer almaktadır (Shebuoth, 35^a). Bu yasak da Tanrı'nın ismini silmeyi / bozmayı meneden Tevrat hükmüne dayandırılmıştır (Tesniye, 12/3-4), zira Tevrat dışındaki metinler yırtılıp imha edilebilir metinlerdir.

Bu hükümlerden hareketle Rabbânî Yahudilik'te YHVH kelimesi telaffuz edilmediği gibi Tevrat dışında herhangi bir yere de yazılmamıştır. Talmud'da YHVH yerine, Tevrat'ta çoğu zaman YHVH ile birlikte geçen (Tekvîn, 15/2, 8; Tesniye, 3/24; 9/26) ve “efendi(leri)m” mânasına gelen Adonay veya “(özel) isim” anlamındaki Ha-Şem (Ha-Meforaş / Ha-Meyuhad) kelimeleri kullanılmış, bazan da bu isim YH kısaltmasıyla gösterilmiştir. Ahd-i Atîk'in milâttan önce III. yüzyılda Grekçe'ye yapılan tercümesinde de (Septuagint) YHVH kelimesi -muhtemelen YHVH yerine kullanılan Adonay'ın tercümesi olarak- “efendi” mânasındaki Curios'la karşılanmış (kelimenin Ahd-i Cedîd'deki kullanımını için bk. Matta, 3/3; Luka, 4/18-19), Septuagint'in bazı nüshalarında ise YHVH İbrânîce imlâsıyla yer almıştır. Ahd-i Atîk'in milâttan sonra IV. yüzyılda Latince'ye yapılan tercümesinde de (Vulgate) bu kelime “efendi” anlamına gelen Dominus şeklinde çevrilmiştir. Tevrat'ın Ârâmîce tercümesi olan Targum Onkelos'ta (m.s. III-IV. yüzyıllar) “Yah” kısaltması tercih edilmiştir (kısaltmanın Tevrat'taki kullanımı için bk. Çıkış, 15/2; 17/16; Mezmûrlar, 68/18; 77/11; İşaya, 26/4). Mevcut İbrânîce Tevrat'ın dayandığı yazma metinde (masoretik metin, m.s. X. yüzyıl) kelimenin Adonay'la birlikte geçtiği yerlerde Elohim, diğer yerlerde Adonay şeklinde okunmasını belirtmek üzere müstensihler tarafından işaret konulmuştur. Hıristiyan teologlarca benimsenen Yehova şeklindeki telaffuz da Adonay kelimesindeki seslendirme işaretlerinin (a-o-a) YeHoVaH kelimesine uyarlanmasından kaynaklanmıştır (Adonay'daki ilk a e'ye dönüşmektedir). Buna karşılık yahudi ilmî çevrelerinde Yehova telaffuzunun yanlış olduğu ve Grekçe kaynaklardaki kullanımından hareketle (lao/laoue/labe) kelimenin doğru telaffuzunun Yahve (Yahweh) olması gerektiği ileri sürülmüştür. YHVH isminin telaffuzuyla ilgili yasak günümüzde bilhassa Rabbânî Yahudiliğin devamı olan Ortodoks yahudiler tarafından devam ettirilmekte, dua sırasında Ado-

nay, günlük konuşmada ise Ha-Şem kısaltması kullanılmaktadır. Ayrıca bazı dindar yahudiler saygı gereği Tanrı kelimesini diğer dillerde de eksik harflerle yazmaktadır. Benzer şekilde Sâmîrîler, Ha-Şem'in Ârâmîce karşılığı olan Şema ismini kullanmaktadır. Karâiler'de bazı gruplar (bilhassa İsrail'de yaşayan Karâiler) YHVH ismi yerine Adonay'ı kullanırken bazı gruplar da bu ismi telaffuz etmekte sakınca görmemektedir. Yehova kelimesi Kitâb-ı Mukaddes'in Türkçe tercümesinde Rab, İngilizce Bible'de Lord olarak çevrilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Meymûn, *Delâletü'l-hâ'irîn: The Guide of the Perplexed* (trc. S. Pines), Chicago 1963, I, 150-157 (I: 62-64); J. Halevi, *The Kuzari* (trc. H. Hirschfeld), New York 1964, s. 201-202; F. Josephus, *The Complete Works* (trc. W. Whiston), Nashville 1998, s. 83 (“The Antiquities of the Jews”, II: 12/4); *The Works of Philo: Complete and Unabridged* (trc. C. D. Yonge), Peabody / Massachusetts 1993, s. 342, 500, 509 (“On the Change of Names”, 11-14; “On the Life of Moses II”, 114, 203-204); M. Jastrow, *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature*, London-New York 1903, I, 565; F. Prat, “Jehovah”, *DB*, II/2, s. 1220-1243; A. Cohen, *Everyman's Talmud*, New York 1949, s. 24-26; P. Vermes, *Buber on God and the Perfect Man*, London 1994; L. Koehler – W. Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* (trc. M. E. J. Richardson), Leiden 1995, II, 394-395; G. Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, New York 1995, s. 133, 210, 213; “Yahweh”, *Dictionary of Deities and Demons in the Bible* (ed. K. van der Toorn v.dğr.), Leiden 1999, s. 910-919; L. Jacobs, *The Jewish Religion: A Companion*, Oxford 2003, s. 544-547; *The Revelation of the Name Yahweh to Moses: Perspectives from Judaism, the Pagan Graeco-Roman World and Early Christianity* (ed. G. H. van Kooten), Leiden-Boston 2006; G. H. Skipwith, “The Tetragrammaton: Its Meaning and Origin”, *The Jewish Quarterly Review*, X/4, Philadelphia 1898, s. 662-677; E. G. Hirsch, “Jehovah”, *JE*, VII, 87-88; J. F. McLaughlin, “Names of God (YHWH)”, a.e., VIII, 160-161; C. H. Toy – L. Blau, “Tetragrammaton”, a.e., XII, 118-120; B. W. Anderson, “God, Names of”, *IDB*, II, 407-417; L. F. Hartman – S. D. Sperling, “God, Names of”, *Encyclopaedia Judaica*, Detroit 2007, VII, 675.

SALİME LEYLA GÜRKAN

YEHOVA ŞAHİTLERİ

XIX. yüzyılda Amerika'da
Protestan Adventist
mezhebi içinde meydana gelen
mesihî dinî akım.

1870'lerin sonlarında Pennsylvania eyaletinin Allegheny şehrinde Charles Taze Russell'in liderliğinde ortaya çıkan bu akım -Adventist ve Yedinci Gün Adventist grup-

YEHOVA ŞAHİTLERİ

ları gibi- köken olarak Baptist Papaz William Miller'in (ö. 1849) kurduğu Millerite grubunun dünyanın sonuyla ilgili (millennial) öğretilerine dayanmaktadır. Grup, Russell döneminde önce Zion's Watch Tower Track Society adı altında 1881'de bir araya gelmiş 1886 yılında Watch Tower Bible and Track Society adıyla devam etmiştir. Diğer hıristiyan gruplarıyla aralarındaki inanç farklılığına, Tanrı'nın en özel ismine ve bu akımın üyelerinin gerçek inananlar (Tanrı'nın kavmi) olduğuna vurgu yapan günümüzde Yehova Şahitleri (Jehovah's Witnesses) şeklindeki adını ise 1931'de Russell'in halefi J. F. Rutherford döneminde almıştır.

Presbiteryan kilisesine bağlı olan Russell on beş yaşında iken (1867) Kalvinizm'in aslı günah, kader ve ebedî ceza gibi inançlarının Tanrı'nın ilâhî sevgisiyle bağdaşmadığı kanaatine vardı. 1869'da Kitâb-ı Mukaddes'e olan inancını yitirdi. Aynı yıl Adventist hatip Jonas Wendell'in vaazlarından etkilendi ve George Stetson liderliğindeki Adventist Kitâb-ı Mukaddes çalışma grubunun toplantılarına katıldı. 1876'da *Herald of the Morning* adlı Adventist derginin editörlüğünü yapan Nelson H. Barbour ve John H. Paton ile tanıştı; bunlar, İsa'nın ikinci dönüşünün 1874'te gizlice vuku bulduğunu ve samimi hıristiyanların kırk yıllık hasadının başladığını, onun dönüşünün ruhanî olduğunu, bunun da insanları yok etmeyi değil kutsamayı amaçladığını iddia ediyorlardı. Russell bu Adventist inançları *The Object and Manner of Our Lord's Return* (1877) başlıklı risâlesinde savundu. Adventist inanç ve pratikler, sonraki dönemde Yehova Şahitleri öğretisinin şekillenmesinde önemli rol oynadı. Fakat daha akımın ilk dönemlerinde Russell, Adventistler'in pazar günü tatiline riayeti ve Yedinci Gün Adventistleri'nin gerekli gördüğü standart perhiz uygulaması gibi ritüelleri reddetti. Barbour'la da İsa Mesih'in kefareti konusunda görüş ayrılığına düştü ve 1879'da kendi aylık dergisi *Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence*'i (sonraki ismiyle *The Watchtower Announcing Jehovah's Kingdom*) yayımlamaya başladı. Aynı yıl öğrencilerinden Maria Frances Ackley ile evlendi.

1879-1880 yıllarında Amerika'nın yedi eyaletinde, Russell'in destekçileri ve takipçilerinden Kitâb-ı Mukaddes'i konularına göre inceleyecek otuz müstakil cemaat teşekkül etti. Russell, Kitâb-ı Mukaddes öğrencileri diye adlandırdığı ve "İsa'nın gerçek cemiyeti" olarak tanımladığı bu cemaatleri ziyaret etti, onlara seminerler verip

örgütlenmelerini sağladı. 1881'de dağınık haldeki cemaatleri birleştirmek için Zion's Watch Tower Track Society'yi kurdu ve grubun sekreterliğini üstlendi. Bu girişim Yehova Şahitleri'nin başlangıcı kabul edilmektedir. Bu sırada akımın öğretilerinde (dünyanın sonu ve kurtuluşa ereceklerin sayısı gibi konularda) önemli yer tutacak çeşitli rakamsal yorumlar ortaya çıkmaya başladı. Russell, Tanrı'nın krallığını yönetmede İsa'ya yardım etmek üzere kendi takipçilerinden oluşacak -sayıları 144.000'le sınırlı- "küçük sürü / kutsanmışlar" ile "büyük topluluk / diğer koyunlar" (dünyevî cennete mirasçı olacak inananlar) şeklinde bir ayırım yaptı. Ertesi yıl bunların Tanrı'nın kutsal ruhu tarafından takdis edildiğini ileri sürdü. 1884'te resmî hüviyete kavuşan bu grubun başkanı oldu. 1886'da grubun ismini Watch Tower Bible and Track Society şeklinde değiştirdi. 1891'de Allegheny'de akımın ilk millî kongresini topladı. 1900'lerin başlarında yarım ve tam zamanlı binlerce kitap ve dergi dağıtıcısı görevlendirdi, yabancı misyonerlik şubeleri kurdu (İngiltere, Almanya, İsviçre ve Avustralya). Dünya genelinde kendisinin International Bible Students diye adlandırdığı yaklaşık 900 cemaat Russell'i papaz olarak seçti.

Bu ilk kurumsallaşma girişiminin ardından Russell, 31 Ekim 1916'da ölümüne kadar hayatının büyük bölümünü grubun öğretilerini -Kitâb-ı Mukaddes'in hakikatini yaymak için yazmaya, aynı zamanda Amerika içinde ve dışındaki cemaatlerini ve takipçilerini örgütlemek ve seminer vermek için seyahat etmeye hasretti. 1886'da *Millennial Dawn* (daha sonraki ismiyle *Studies in the Scriptures*) başlığı altında yedi cilt halinde planladığı, fakat altı cildini tamamlayabildiği (1886-1904) kitap serisini yayımlamaya başladı. Ancak bu gelişmeler, akım içinde ve yönetim hiyerarşisinde kadının yeri ve rolü gibi iç problemlerle gölgelendi. Grupta kadınların da erkek üyeler gibi aktif yayımcılık ve misyonerlik yapmalarına rağmen grupta yönetici konumuna gelmelerine ve yerel cemaatlerde kıdemli üye olarak hizmet etmelerine izin verilmekteydi. Organizasyon içinde Russell'a denk konumda bulunma iddiasında olan eşi 1897'de grupla ve eşiyle yollarını ayırdı; 1908'de de şartlı boşanmaları gerçekleşti.

1909'da Russell, grubun basın yayın merkezini New York'un Brooklyn semtine taşıyıp oluşturduğu bu yeni komplekse Bethel (Tanrı'nın evi) adını verdi. 1913'te kitap serisinin ilk cildini *The Divine Plan of the Ages* adıyla yeniden yayımladı. Burada

Kitâb-ı Mukaddes'in peygamberler kısmını inceledikten sonra Tanrı'nın insanlığın kurtuluşu için olan planını deşifre ettiğini, Tanrı'nın krallığının 1914'te kurulacağını ileri sürdü. I. Dünya Savaşı başlayınca Russell'in müridleri cennete gideceklerine emindi. Fakat 1915 yılının sonlarına doğru Russel, dünyanın sonuna ilişkin kehaneti gerçekleşmeyince, Osmanlı Devleti'nin yenilgisini sonun başlangıcı olarak yorumladı. Kitâb-ı Mukaddes'in tek otorite kaynağı olduğunu ileri sürdü ve "Millennial Dawn" başlıklı yazılarının kutsal metinleri anlamada rehber kabul edilmesinde ısrar etti. Ancak günümüzde Russell'in çalışmaları yeniden basılmamakta, akımın yönetici heyeti tarafından yapılan çalışmalarda Russell yanılabilen bir kişi diye nitelenmekte, grubun ilk dönemlerine ait öğreti ve pratiklerin daha sonra terk edildiği belirtilmektedir.

Arkasında kurumsallaşmış zengin ve dinamik bir grup bırakan Russell, kendisinden sonra halef tayin etmemesine rağmen Joseph Franklin Rutherford Ocak 1917'de grubun başkanı oldu. Rutherford'un liderliği grup içinde muhalefete ve bölünmelere yol açtı; üyelerden bir kısmı Russell'in görüşlerine bağlı kalarak gruptan ayrıldı. 1906'da gruba katılan Rutherford hukukçu kimliğinden dolayı kısa sürede grupta popüler hale gelmişti. Rutherford, Russell'in *Studies in the Scriptures*'ine hâşiye olarak yazdığı *The Finished Mystery*'de (1917), Amerika Birleşik Devletleri'nin I. Dünya Savaşı'na katılmasını şiddetle eleştirdiği ve grubun askerlik hizmetinde bulunmayı reddetmesini teşvik ettiği için kendisi ve grubun yedi yöneticisi casusluk ve isyan suçundan mahkûm edildi. Dokuz ay hapis cezasından sonra temyizle serbest bırakılan Rutherford grubun kurumsal yönetimini sıkı kontrol altına alıp merkezileştirdi ve kendisini destekleyenleri önemli mevkilere getirdi. 1919'da ve daha sonraki yıllarda grubun yönetiminde, üyelerin sorumluluk, vazife ve faaliyetlerinde yeni düzenlemeler yapıldı. Bunlar, üyelerin haftalık vaazlarının rapor edilmesi, aylık misyonerlik çalışmalarının ayrıntılı biçimde kaydedilmesi, grubun ibadet mekânı olan "kingdom hall" (krallık binası) adı verilen mâbedlerinin, *The Golden Age* (daha sonra *Awake* adıyla) ve *The Watchtower* adlı dergilerin yayımlanması, bu dergilerin grubun inanç ve davranışlarına kaynak olması, dergilerin hem cemaat halinde hem ferden okunması, pazar günleri "kingdom hall"lerde Kitâb-ı Mukaddes mütalaaların-

da da kaynak olarak kullanılması, kapı kapı dolaşarak vaaz ve öğretim faaliyetlerinin sürdürülmesi gibi düzenlemelerdir. Rutherford'un bu reformları grubun öğretilerine ve yayınlarına da yansdı. 1921'de yazdığı *Harp of God*'da farklı yorum ve görüşler ileri sürdü. Russell'in siyonist görüşünü terketti ve grubun Tanrı'nın kralılığıyla ilgili önceki tahminlerinden (1874, 1914) uzaklaşıp İbrâni atalarının 1925'te döneceğini ve Kudüs'ün yeniden inşasına yardım edeceğini, Tanrı'nın kralığının da bu yılda ve daha sonra (1940) gerçekleşeceğini ileri sürdü. Temmuz 1931'de Ohio'nun Columbus şehrinde düzenlenen yıllık toplantıda İşıya kitabındaki bir pasaja (43/10) gönderme yaparak grubun ismini Jehovah's Witnesses olarak değiştirdi. 1932'de kıdemlilerin yerel seçimine dayanan sistemi kaldırdı ve 1938'de teokratik kurumsal sistemi getirdi. Ardından dünya genelinde cemaatlerdeki tayinler Brooklyn'deki merkezden yapılmaya başlandı. II. Dünya Savaşı yıllarında Rutherford ifade ve basın hürriyeti, toplanma ve kitap dağıtma hakkı, bayrağı selâmlamaktan ve askerlik hizmetinden muaf tutulma talepleri gibi mücadelelerinde Yehova Şahitleri'ne rehberlik etti. Teşkilâtçı karakteri sayesinde onun liderliğinde grubun yayınları artıp çeşitlendi, üyeleri ve tam gün çalışanları Amerika içinde ve dışında çoğaldı. Rutherford'un dönemi Yehova Şahitleri'nin karizmatik yapıdan kurumsal otoriteye dönüşüne damgasını vurdu.

Grubun üçüncü başkanı Nathan Homer Knorr gençliğinde Hollanda kilisesine devam etmiş, on sekiz yaşında gruba üye olmuş ve Brooklyn'deki yayın merkezinde gösterdiği çaba ile kısa sürede grubun yönetim kurulu üyeliğine yükselmişti. Knorr'un uzun süren başkanlığı döneminde (1942-1977) Yehova Şahitleri'nin kurumsal büyümesi yeni bir ivme kazandı, daha gelişmiş teknik ve reklam yöntemleriyle popülerliği arttı. Ayrıca grubun inanç, ritüel, eğitim, yayın ve uygulamalarında standartlaşma sağlandı. *The Truth Shall Make You Free* (1943), *Let God Be True* (1946), *Aid to Bible Understanding* (1971) gibi kaynak kitaplarla doktrinlerinde, *New World Translation of the Holy Scriptures* (1961) adlı kutsal kitap tercümesi ve *The Truth That Leads to Eternal Life* (1968) başlıklı kutsal metin çalışmasına yönelik el kitabı ile grubun bütün ibadetlerinde, mütalaa kurslarında, dinî yapılanma ve yönetim hiyerarşisinde çalışacaklar için oluşturulan eğitim programında da standartlaşma gerçekleştirildi.

Seleflerine göre daha mütevazı olan Knorr, grup içi birlik ve bütünlüğü sağladıktan sonra yeni şubeler açmak üzere seyahatlere çıktı. Avrupa, Asya, Latin Amerika, Ortadoğu gibi bölgelerde misyonerlik faaliyetlerini arttırıp grubun uluslar arası boyutunu daha da geliştirdi. Onun döneminde şube sayısı yirmi beşten doksan yediye yükseldi. 1960'lı yılların sosyokültürel kargaşaları üzerine grup içi ahlâkı ve dinî hayatı tesis etmek için sıkı düzenlemeler getirdi. 1971'de İsa'nın havâirileri modelinden ilham alınarak gerçekleştirilen yeni yapılanma doğrultusunda yönetim liderliği başkan yerine yeni oluşturulan yönetici heyete verildi. Yeni heyet "kutsanmışlar" arasından bir başkanla on bir kıdemli üyeden meydana geliyordu. Heyet bağlayıcı emirler verme, grubun mal varlıkları üzerinde yasal otoriteyi elinde bulundurma, yayınları onaylama, inanç, görüş ve davranışlarla ilgili meselelerde son kararı verme gibi yetkilere sahipti. Yehova Şahitleri, 1966'dan itibaren heyecanlı bir şekilde dünyanın sonuyla ilgili kehanetleri yaymaya başladılar ve 6000 yıllık insanlık tarihinin 1975'te sona ereceğini ileri sürdüler. Bu kehanet gerçekleşmeyince üyelerin bir kısmı gruptan ayrıldı. Yehova Şahitleri, yurt dışında sıkı misyonerlik programıyla üye sayısı arttırılsa da Amerika Birleşik Devletleri'nde kaybettiği prestiji ve popüleriteyi tekrar kazanamadı.

Knorr'un ardından liderliği üstlenen yönetici heyet üyesi Frederick William Franz döneminde (1977-1992) azalan üye sayısını arttırmak için hummalı bir yayım programına başlandı; *New World Translation of the Holy Scriptures*'in yeni versiyonu (1984), Vahiy kitabı üzerine yeni yorumlar (1988) ve iki ciltlik Kitâb-ı Mukaddes ansiklopedisi (1991) neşredildi. Selefi Knorr gibi Franz da dinî eğitim programlarına ve yerel cemaatlerin iyileştirilmesine ağırlık verdi. Knorr'un sekreterliğini yapan yönetim üyesi Milton George Henschel 1992'nin sonuna doğru Yehova Şahitleri'nin beşinci başkanı oldu. Henschel döneminde bireysel otoriteden birleşik bürokrasiye geçiş tamamlandı. Henschel selefleri gibi Yehova Şahitleri'nin yaşlı neslindendi; bunlar, İsa'nın geri dönüp yeryüzünde kurulacak cenneti yönetmek için kendilerini gökyüzüne götüreceğine inanıyordu. Fakat Henschel döneminde grup bu inancı terketti. 1995'te İsa'nın sözlerini yorumlama yetkisi yaşlı yönetici heyetin (kutsal otoritenin) elinden alınarak dünyevî otoriteye verildi. Bu değişiklik grubun yönetim mekanizmasında, kutsal oto-

rite ve yetkilerde büyük değişimlere yol açtı. Ekim 2000'de yaklaşık 100 kadar cemaat, kendi başkanlarının ve yönetim kurulu üyelerinin yönetici heyetten tamamen ayrılacağını bildirdi. Bunun üzerine yaşlı yönetici heyetin bütün üyeleri istifaya etti. Başkanlığa Don Alden Adams getirildi. 25 Ağustos 2005'te idarî mevkiler çok yaşlı ve kıdemli üyelerden alınıp 1935'ten sonra doğan daha genç nesle verildi. Eski üyelerin hukukî otoriteleri ve yetkileri kaldırıldı, yalnız mânevî rehberliğe devam etmelerine müsaade edildi.

İnanç. Yehova Şahitleri'nin dinî inançları Kitâb-ı Mukaddes'e dayanmakta olup kendine has Amerikan Protestan, özellikle de Adventist karaktere sahiptir. Fakat yine de inanç ve pratikle ilgili önemli konularda diğer Protestan mezheplerinden ayrılır ve bu mezhepler tarafından sapkın kabul edilir.

Tanrı. Sadece bir Tanrı vardır; O da kendini Mûsâ'ya YHVH (Jehovah / Yehova) ismiyle izhar eden (Çıkış, 3/14) tanrıların Tanrı'sıdır. Genellikle Protestan Kitâb-ı Mukaddes mütercimleri İngilizce tercümelerde telaffuzu yasak olan YHVH ismi yerine Lord (Rab) kelimesini kullanırken Yehova Şahitleri bu ismi kullanmakta ısrar ederler. Yehova Şahitleri için Tanrı'ya hitap ederken kullanılacak en uygun isim Yehova'dır; bu da her şeyin yaratıcısı olan en yüce ve evrensel Tanrı'yı ifade etmektedir. Tanrı Yehova bütün evreni her biri 7000 yıl süren altı günde (Tekvîn, 1/2) ve Tanrı'nın kelimesi (logos / hikmet) olan İsa'nın aracılığıyla yaratmıştır.

Teslis. Yehova Şahitleri diğer hıristiyanların inandığı teslise inanmaz. İsa'yı Tanrı'nın oğlu fakat yaratılmış kabul eder. İsa, Tanrı Yehova'ya eşit değildir, yalnız başlangıçta O'nunla beraberdir. Bu sebeple ona -küçük harfle- tanrı (god) diye hitap edilir. İsa ebedî değildir, sadece Tanrı'nın ilk yarattığıdır ve tamamen beşerdir; ancak diğer insanlardan farklı olarak günahsızdır. Başmelek Mikâil ile özdeşleştirilen İsa şefaathçi, insanlıkla Tanrı arasında başpapaz, kendi kralığının hâkimi ve kralı olarak Tanrı tarafından görevlendirilmiş, insan şeklinde dünyaya gönderilmiştir. İsa'nın ara bulucu rolü kutsanmış hıristiyanlarla sınırlıdır. Haçta değil bir işkence kazığında ölen İsa ölümden ölümsüz ruh olarak yükselmiştir ve hâlâ dünyada bir ruh olarak bulunmaktadır. Kutsal ruh teslis içinde ayrı bir kişi / unsur değil Yehova'nın dünyadaki aktif gücüdür; Tanrı onunla yer-yüzüne müdahale etmektedir.

YEHOVA ŞAHİTLERİ

Şeytan ve Kefâret. Tanrı Yehova, Aden bahçesinde ilk mükemmel çifti yaratmış, fakat O'na hizmet eden meleklerden biri iken (Lucifer) Tanrı'ya karşı gelip ilâhî iradenin düşmanı haline gelen şeytan, Âdem ile Havvâ'yı kandırarak onların Tanrı'nın otoritesine karşı gelmelerine yol açmıştır. Âdem ile Havvâ'nın bu itaatsizliği kendilerini ve onların neslinden gelenleri günaha, hastalığa ve ölüme mâruz bırakmıştır. Tanrı Yehova insanları günaha ve ölümden kurtarmak adına, en kıymetli ruhanî oğlu olan İsa'yı mükemmel bir insan şeklinde (ikinci Âdem) yeryüzüne inmesi için Meryem'in rahmine yerleştirmiştir. Tanrı'nın kutsal ruhunun aracılığıyla Meryem'den doğan İsa vaftiz edilirken kutsal ruh tarafından mesih olarak kutsanmıştır. Günahsız doğan ve bütün hayatı boyunca günahsız kalan İsa, Yehova'nın yeryüzündeki otoritesinin ispatıdır. Hayatını Tanrı'nın hükmüne tam sadakat göstermek için feda etmiş, Âdem'in isyanını itaate çevirmiştir. Şeytanın en etkili esareti olan ölüm korkusu dahi İsa'yı itaat yolundan saptırmaya yetmemiş, böylece İsa, Âdem'in gücendirdiği Yehova'ya onurunu geri vermiştir.

Cennet ve Cehennem. "Ateşli işkence yeri" mânasında bir cehennem yoktur. Cehennem ölen insanların gittiği, ortak mezar denilen bir yerden veya durumdan, bilinçsiz bir yok olma halinden ibarettir. Cennete ya da yeryüzünde kurulacak Tanrı'nın krallığına girmeyi hak etmeyenler hiç var olmamış gibi yok olacaklardır. İnananlar yeniden dirilme zamanına kadar ölü olarak kalacaktır. Sadece "gerçek hıristiyanlar", İsa'nın ilk göğe çıkışından sonra seçilen 144.000 kutsanmış mümin semavî cennete girmeye hak kazanacak, Tanrı ve İsa ile birlikte oradan yeryüzündeki krallığı yöneteceklerdir. "Diğer koyunlar" denilen inanan çoğunluk için ölümden sonraki hayat, Armagedon savaşından sonra temizlenmiş bir dünyada Tanrı tarafından diriltilemekle mümkün olacaktır.

Tanrı'nın Krallığı ve Kurtuluş. Tanrı'nın krallığı Tanrı'nın aslı amacı olan dünyayı kötülüğün, hastalığın ve ölümün bulunmadığı cennete dönüştürmek için bir vasıta. Tanrı işkence kazığında ölen İsa'yı ölümden ruhanî bir vücut olarak yükseltmiş ve mesihî krallığın başı yapmıştır. İsa'ya krallığında Vahiy kitabında anlatıldığı gibi (14/1) 144.000 kutsanmış mümin yardım edecektir. Bunlar yeniden dirilmeyecek, ruhanî varlıklar olarak semada ikamet edeceklerdir. İsa'nın krallığının başlangıcı, şeytani ve onun kötü meleklerini

cennetten kovup ruhanî olarak dünyada iskân etmeye başladığı 1914 yılı kabul edilse de onun dünyadaki egemenliği, yakın zamanda kötülüğün kozmik güçlerine karşı vuku bulacak olan Armagedon savaşının ardından kurulacaktır. Bundan sonra İsa yeryüzündeki bütün insanları "sadık koyunlar" ve "âsi ahmaklar" şeklinde iki gruba ayıracak (Matta, 25/31-34), birinci grup, 1000 yıllık barışın ve âhengin tesis edildiği bir dünyada cennete girerken ikinci grup Kitâb-ı Mukaddes'in "ikinci ölüm" diye tasvir ettiği şekilde yok olacaktır (Vahiy, 20/14-15). Hayatlarında kutsal kitabı duyma şansı bulunmayan ölümler ise yeniden diriltilip büyük topluluğa katılacaktır. Yehova'ya sadık olduklarını ispat edenler ebedî hayatla mükâfatlandırılacak, şeytanın aldatmalarına kanaanlar ise ikinci ölümle katlanacaklardır. Yehova Şahitleri'nin öğretilerinde kurtuluşun amellere değil Tanrı'nın inâyetine bağlı olduğu kabul edilmekle birlikte kurtuluşun gerçekleşmesi için yönetici heyet tarafından yorumlandığı şekliyle Kitâb-ı Mukaddes'e inanmak, Yehova şahidi olarak vaftiz olmak ve yine yönetici heyet tarafından düzenlenen programa uymak gerekir. Yehova Şahitleri'nin en tartışmalı yönlerinden biri olan, aynı zamanda grubu sıkıntıya ve ikileme sokan konu ise dünyanın sonuna yönelik başarısız kehanetleridir. Grup tarafından Armagedon'un tarihiyle ilgili birçok tahminde bulunulmuş (1874, 1914, 1918, 1925, 1941, 1975) ve bütün bu tahminlerin isabetsizliği ortaya çıkmıştır. Fakat grup üyeleri halen, İsa'nın 1914 yılında görünmeden dünyaya geri dönüp Tanrı'nın krallığını başlattığına ve yakın bir zamanda krallığının aktif hale geleceğine inanmaktadır. Geçmişteki başarısız kehanetleri ise Kitâb-ı Mukaddes'te verilen kronolojiye yönelik yorumlardaki değişime bağlamakta.

Ritüel ve Pratik. Yehova Şahitleri'nin en önemli dinî uygulamaları grubun resmî doktrinlerini öğrenme, aktif misyonerlikte bulunma (evanjelizm), cemaat toplantılarına katılma ve vaftiz olmaktır. Toplantı ve ibadet mekânları olan, dinî sembol içermeyen basit ve gösterişsiz binalarda ikisi hafta içinde, biri pazar günü olmak üzere haftada üç defa toplanılır. İbadetlerde haç kullanılmaz; haç pagan-putperest kökenli bâtil dinlerin bir sembolüdür. Toplantıların şekli grubun genel merkezi tarafından belirlenir, toplantının konusu umumiyetle her yerde aynıdır. Hafta içi toplantıları şahitlik / misyonerlik yapma tekniklerine ve misyonerlikle ilgili pratik

tâlimatlara yöneliktir. Pazar günü toplantılarında Kitâb-ı Mukaddes'e dayalı bir vazgeçilmezlik, *Watchtower* dergisinde yayımlanmış son makalelerden biri üzerine tartışma yapılır. Toplantıları genellikle kıdemli üyeler veya bu konuda eğitim almış görevliler yönetir. Toplantının açılışı ve kapanışında müzik eşliğinde ilâhiler okunur, kısa dualar yapılır. İbadette fizikî açıdan sadelik ve mânevî açıdan samimiyet önemlidir. Her cemaat genellikle 200 kişiden oluşur. Her yıl yirmi civarında cemaat iki günlük toplantı için halka teşkil eder. Yine yılda bir defa aynı bölgede yer alan 200 cemaat üç dört günlük toplantı için bir araya gelir. Her beş yılda bir bütün üyelerin katılımıyla uluslar arası toplantı düzenlenir. Aktif üyeler içinde tam zamanlı olarak çalışanlar, her ay zamanlarının büyük kısmını kapı kapı dolaşarak misyonerlik yapmaya hasrederler. Öncü pâyesine sahip olanlar ayda 100 saat misyonerlik faaliyetinde bulunur. Tam zamanlı ve masa başı olarak görevlendirilen diğer grup ise ayda 150 saatini misyonerliğe ayırır ve grubun 260 dile tercüme edilen dergilerini (*The Watchtower* ve *Awake*) dağıtır. Her ay gerçekleştirilen misyonerlik faaliyetlerinin istatistiği kayda geçirilir (grubun resmî internet siteleri için bk. www.watchtower.org ve www.jw.media.org). Bütün Protestan grupları tarafından uygulanan iki âyini (vaftiz ve komünyon) Yehova Şahitleri de uygular. Uzun hazırlık aşamasını başarılı şekilde tamamlayanlar vaftiz edilir. Suyla daldırarak yapılan vaftiz, Tanrı'ya ve Yehova Şahitleri'ne hayat boyu hizmet etmenin başlangıcına işaret kabul edilir. Vaftiz yalnız başına kurtuluş için yeterli değildir; sadece Yehova'nın kutsal ruhunu ve gücünü tanımanın bir vasıtasıdır. Bu da kurumsal bağlılığı takdis etmede önemli rol oynar. Komünyon (ekmek-şarap) âyini yılda bir defa, yahudilerin Pesah (hamursuz) bayramı arefesinde (yahudi takvimi-ne göre 14 Nisan) yapılır; ritüele yalnızca kutsanmış sınıfa ait üyeler katılır. Noel, Paskalya, Şükran günü ve doğum günü gibi kutlamalar birer putperest âdet kabul edildiğinden kutlanmaz. Yehova Şahitleri, İsa'nın bâkire Meryem'den doğduğuna inanmakla birlikte Kitâb-ı Mukaddes'te onun doğumuyla ilgili bir bilgiye rastlanmadığını söyler ve İsa'nın gerçekte milâttan önce 2 yılında doğduğunu kabul ederler. İlk hıristiyanların uygulamadığı bu kutlamaları kendilerinin de uygulamaması gerektiğini ileri sürerler.

Ahlâkî Değerler ve Yasaklar. Yehova Şahitleri'nin ahlâka ilişkin görüşleri muha-

fazakâr hıristiyan değerlerini yansıtır. Evlilik dışı cinsel ilişki ve homoseksüellik büyük günah kabul edilir. Geçerli evlilik biçimi tek eşliktir ve evliliğin yasal kaydı istenir. Boşanma teşvik edilmez, boşanmadan önce tekrar evlenmek yasaktır. Aile yapısı ataerkil olup koca aile işlerinde son kararı verir; bununla birlikte eşin -ve hatta çocukların- görüşünün alınması tavsiye edilir. Kürtaj ve doğum kontrolü de yasaktır. Ayrıca üyelerin tütün, kumar ve uyuşturucudan uzak durmaları istenir. Kötu alışkanlıklarla ilgili yaptırım uygulanır. Alkolde ise Kitâb-ı Mukaddes'in müsaade ettiği sınır gözetilip aşırı alkol kullanımına izin verilmez. Gruptan olmayan kişilerle sosyal ilişki kurmak ve onlarla evlenmek, aynı şekilde başka dinî gruplara ait yazıları okumak yasaktır. Terbiyeli davranış ve sade giyim gerekli görülür. Tarih boyunca şeytan kişilerin kendi bencil arzularına uyarak onları baştan çıkarmış, aynı zamanda insanlığı yanlış dinlerle, âdil olmayan ekonomik sistemlerle ve putperest milliyetçilikle kandırarak Tanrı'nın nizamına karşı gelmeye teşvik etmiştir. Bundan dolayı Yehova Şahitleri ulusal yönetimlere bağlılığı kabul etmez; oy verme dahil bütün siyasî faaliyetlerden, orduda veya devlet mekanizmasında görev almaktan, popüler kültürün etkilerinden ve diğer dinî teşkilâtlarla münasebet kurmaktan uzak durur. Bütün dünyevî hükümetlerin şeytanın gücü altında bulunduğu inandıkları için vatanperverlik adına yapılan gösterileri ve askerlik hizmetini reddeden Yehova Şahitleri herhangi bir ülkenin bayrağına karşı selâm durmaz, bağlılık vadinde bulunmaz, ulusal marşları söylemezler. Bu tavırları yüzünden grup üyelerinden bazıları I. ve II. Dünya savaşları sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nde hapse atılmıştır. Nazi Almanyası'nda ise toplama kamplarına gönderilen yahudi dışı gruplar arasında yer almışlardır. Ayrıca kan naklini onaylamazlar. İlk defa 1945'te alınan bu kararı havârilere ait bir emir ve uygulama diye yorumlarlar (Resullerin İşleri, 15/20). Onlara göre herhangi bir şekilde vücuda kan alınması hayatın (ruhun) kanda bulunduğu, buna bağlı olarak kan yemenin haram olduğu şeklindeki prensibi ihlâl etmek anlamına gelir (Tekvîn, 9/4; Levililer, 17/11-12). 1961'den itibaren kan nakli yapan kişilerle ilişkisi kesme müeyyidesi uygulanmaktadır. Diyalize ise kanın süzülmesi şartıyla izin verilmektedir. Yine önceleri aşı ve organ nakline de müsaade edilmezken daha sonraki bir düzenlemeyle bu yasaklardan vazgeçilmiş-

tir. 1978'den bu yana hemofili hastaları için kan nakline de izin verilmektedir. Fakat kan nakliyle ilgili umumi yasak birçok grup üyesinin ölümüne yol açmıştır. Bu sebeple kansız ameliyat tekniklerinin geliştirilmesine destek verirler. Grup üyelerinin kural ihlâllerine karşı birbirlerini uyarmaları ve kural ihlâllerini kidemlilere bildirmeleri esastır. Bir kurala uymadığı tespit edilen kimse kideimli üç kişiden oluşan bir mahkemenin huzuruna çıkartılır. Kidemliler kişinin tövbekâr olup olmadığı noktasında nihaî karar yetkisine sahiptir; tövbekâr olmadığına kanaat getirilen kişi gruptan çıkarılır. Bu kişinin tekrar gruba alınması mümkünse de bu uzun bir sürece tâbidir. Grup üyeliğinden çıkan kişilerle münasebet de yasaktır. Gruptan olmayan bir kişiyle görüşmek gibi küçük kural ihlâlleri yapanlar damgalanır. Diğer grup üyelerinin bu kişilerle "kingdom hall" dışında konuşmaları yasaktır. Günümüzde dünya genelinde Watch Tower Society'ye bağlı 112 şube ve 7 milyon aktif ya da resmî Yehova şahidi bulunduğu tahmin edilmektedir. Düzenli biçimde kapı kapı dolaşarak misyonerlik yapan bu üyeler 235 ülkede faaliyetlerini sürdürmekte, ayrıca grup adına hemen hemen 500 dilde yayın yapılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üyelerin sayısı 1 milyon olup bunun önemli bir kısmını etnik azınlıklar meydana getirmektedir.

Yehova Şahitleri'nin Türkiye'deki Faaliyetleri. Yehova Şahitleri, İslâm dünyasına yönelik misyonerlik faaliyetlerinden genelde verimli bir sonuç alamamıştır. Türkiye'deki faaliyetlerinin neticesi ise uzun yıllar sonra gerçekleşmiştir. Türkiye'ye yönelik hıristiyan kökenli misyonerlik faaliyetleri ilk dönemlerde ülkedeki dinî azınlıkları, özellikle hıristiyan grupları hedef almış ve bunlar vasıtasıyla yayılmaya başlamıştır. 1909 yılı gibi erken bir tarihte İzmir'de *The Watchtower* dergisi okuma grubunun varlığından bahsetmek mümkünse de Yehova Şahitleri'nin Türkiye'deki düzenli oluşumu 1931 yılına kadar gider. Bu tarihte Yunan asıllı Yehova şahidi Emmanuel Pasavantis ve eşi Zmini öncülük (kolportörlük) misyonu doğrultusunda İstanbul'a geldiler. Hıristiyan azınlıklar ve özellikle Rum Ortodoks cemaati arasında grubun inançlarını anlatmaya ve yayınlarını dağıtmaya başladılar. Bu girişimler sonucunda 1933 yılının ilkbaharında Yehova Şahitleri'nin "Rabbin akşam yemeği" denilen ve İsa'nın vefatını anma gecesi olarak düzenlenen âyine yirmi iki kişi katıldı ve aynı yıl beş kişi vaftiz oldu. Bu küçük grup

da akımın misyonerlik faaliyetlerine katıldı, ev ziyaretleri yaptı ve yayınlarını dağıttı. Türkiye'de meşruiyet kazanmak ve mevcut üyeleri desteklemek için 1934'te akımın başkanı Rutherford tarafından Emmanuel Pasavantis'e, Yehova Şahitleri'nin Amerikan hükümeti tarafından resmen tanındığına ilişkin belgeyi içeren bir mektup gönderildiği söylenir. Söz konusu belgelerin Türkiye'deki resmi makamlara ulaştırılmasıyla ilk temasların sağlandığı, hatta bunların Mustafa Kemal Atatürk'e kadar gittiğinden bahsedilir. Fakat bu iddiaları doğrulayacak herhangi bir veri mevcut değildir. Akım 1935'te Türk azınlıklarından iki kişiyi (Pavli Zahariadis ve Atanas Kifidis) aktif üye yapmayı başardı. Daha sonra bu ilk üyeler İstanbul ve çevresindeki diğer azınlık cemaatlerine, bu arada Polonezköy'deki Polonya asıllı Katolikler'e misyonerlik faaliyetlerini götürmeye başladılar.

1938'de gruba katılanların sayısının 100'e ulaşması üzerine akımın New York'taki merkezi, grubun prestijli seminer okulu Gilead mezunlarından on yedi kişiyi ve belli sayıda öncüyü özel misyonla Türkiye'ye yolladı. II. Dünya Savaşı yıllarındaki duraklama döneminin ardından 1947'den itibaren misyonerlik faaliyetlerine yeniden hız verildi ve altı müjdeci gönderildi. Grubun resmî görevlileri, dönemin yönetim kurulunun iki üyesi, daha sonra akımın başkanlığını üstlenen Knorr ile Franz da 1956'da Türkiye'yi ziyaret ettiler. Bunların onuruna düzenlenen yemekli toplantıya 200 kişi katıldı. Bu ziyaret Yehova Şahitleri'nin Türkiye'deki faaliyetlerinde bir dönüm noktası oldu, akımın Türkiye'de daha ileri seviyede teşkilâatlanmasına ve büyümesine katkı sağladı ve akım azınlıklar yanında müslümanlar arasında da yayılmaya başladı. Bu dönemde akıma katılanların başında, asker kökenli bir babanın oğlu ve akımın Türkiye'deki en yüksek mercii olan, Temsil Heyeti başkanlığına da icra eden Mete Süer gelir.

Yargı organlarının ve basın dikkatini çeken akımın üç üyesi, Mayıs 1957'de 677 sayılı kanun uyarınca kendi inançlarını başkalarına empoze etme suçundan tutuklandı; fakat 22 Mayıs 1958'de mahkeme kararıyla beraat etti. Bunu, 1960'lı yıllarda değişik illerde grup üyeleriyle ilgili olarak dinî inançlarını yayma ve başkalarına benimsetmeye çalışma, dinî yayın dağıtma gibi suçlamalarla tutuklamalar, davalar ve beraatler takip etti. Yehova Şahitleri, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Batı Avrupa ülkelerinde sağlık ve güvenlik

YEHOVA ŞAHİTLERİ

sebepleriyle, ayrıca askerî sakıncalardan dolayı yasal soruşturma ve tutuklamalara muhatap olurken Türkiye'deki tutuklamalar ve davalar, akımın kurumsal statüsünün (mezhep, tarikat veya din) belirlenmesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 163. maddesine binaen dinî propaganda kapsamında devlete / laik rejime tehdit oluşturması bağlamında gerçekleşmiştir. Bu tutuklamalar ve davalardan kurtulmak için 1970'li yılların başında Yehova Şahitleri Temsil Heyeti resmî makamlar nezdinde bir çözüm bulmaya çalıştı ve müstakil bir din olma iddiasıyla başvuruda bulunuldu. Mahkeme Türkiye'deki resmî din temsilcilerine, Diyanet İşleri Başkanlığı'na, İstanbul Ermeni Patrikliği'ne, Rum Ortodoks Patrikliği'ne ve hahambaşılığa birer yazı göndererek Yehova Şahitliği'nin dinî statüsünü sordu. Gelen cevaplar menfi olsa da mahkeme böyle bir dinî grubun varlığına, fakat mevcut dinî geleneklerle hiçbir ilişkisinin bulunmadığına karar verdi. Mahkeme daha sonra, kendi tayin ettiği üç hukukçudan meydana gelen bilirkişi raporuna dayanarak nüfus kayıtlarının mezhep hânesine Yehova Şahitliği ibaresinin kaydedilebileceğine karar verdi. 1961 anayasası mezhep ve din arasında bir ayırım gözetmediğinden Yehova Şahitleri bu kararı yeterli gördüler ve kendilerini nüfus kayıtlarında Yehova şahidi olarak kaydettirdiler.

Bu yasal gelişmelerin sonucunda Yehova Şahitleri resmen tescil edilme yollarını aramayı sürdürdü. 10 Temmuz 1974 tarihinde Beyoğlu Kaymakamlığı'na Mukaddes Kitap Kursları Derneği kurmak için başvuruda bulundular. İlk toplantılarını başvuru henüz onaylanmadan 17 Kasım 1974'te İstanbul Osmanbey'de yaptılar. Tüzüğü'nün 21 Mayıs 1975'te onaylanmasının ardından dernek faaliyetlerine hız vererek Bakırköy, Kadıköy, Beyoğlu semtlerinde ve Ankara, İzmir, Antakya gibi şehirlerde şubeler açıp toplantılar düzenledi. Bu gelişmeler Yehova Şahitleri'nin kurumsallaşmasına ve hiyerarşik yapılanmasına katkı sağladı. Grubun Temsil Heyeti 28 Mayıs 1980'de Mete Süer, Vartan Mumcu ve Yılmaz Ertuncalı'nın öncülüğünde Beyoğlu'nda ilk bürosunu açtı. Resmen tanınmasına rağmen grubun dinî toplantıları ve faaliyetleri yine dava konusu oldu; fakat bütün bu davalar beraatle sonuçlandı. 1984-1985'te Ankara'da grup üyeleri tutuklanarak Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne sevk edildi ve Yargıtay nihai kararı verinceye kadar bir yıl tutuklu kaldı. Dava 1986'da Yargıtay Ceza Daireleri Ge-

nel Kurulu'na geldi. Verilen kararda yeni anayasanın din ve vicdan hürriyetine yönelik 24. maddesi çerçevesinde Yehova Şahitleri'nin dinî faaliyet yapma ve dinî görüşlerini yayma haklarını koruyucu ifadelerle yer verildi (E. 1985/9-596 ve 1986/293). Bu kararla Yehova Şahitleri'ne yönelik soruşturma ve tutuklamalar sona erdi, grubun anayasal hakları garanti altına alındı. Yehova Şahitleri, muhtemel tepkilere ve olumsuz durumlara karşı yayınlarında kendileri hakkındaki beraat kararlarına yer vermekte, kendi resmî teşkilatları tarafından düzenlenen kimlik kartlarıyla rahatça dinî inanç ve pratiklerini uygulamakta, program ve faaliyetlerini icra etmektedirler. Sağlık problemleri dolayısıyla kan alıp vermeme, askere gitmeme ve gittiklerinde silâh tutmama gibi bazı imtiyazlar da istemektedirler.

Türkiye'deki mevcut üye sayısı ve faaliyetleri bakımından günümüzde Ege bölgesi Yehova Şahitleri'nin en yoğun ve aktif olduğu bölgedir. Bunu sırasıyla Marmara, Akdeniz ve İç Anadolu bölgeleri izlemektedir. Ankara Ticaret Odası'nın 2004'te yayımladığı misyonerlik raporuna göre Yehova Şahitleri'nin yoğunlukla bulunduğu iller İstanbul, İzmir, Ankara, Eskişehir, Aydın, Antalya, Mersin ve Hatay'dır. Bizat kendi yayınlarına dayanan bilgilere göre İzmir sekiz cemaati ve yaklaşık 450 üyesiyle Yehova Şahitleri'nin en önemli merkezidir. Grubun masrafları büyük ölçüde New York'taki merkezden, kısmen de üyelerin yaptığı bağışlar yoluyla karşılanmaktadır. Misyonerlik taktikleri doğrultusunda insanların kalabalık olduğu yerlere, otobüs terminallerine ve istasyonlara yayınlarını bırakmakta, sahil beldelerine, plajlara, çarşılara, gençlerin gittiği mekânlara ağırlık vermektedirler. Günümüzde Yehova Şahitleri'nin Türkiye'nin otuz il veya ilçesinde otuz iki cemaati mevcuttur. Grubun 1990 yılından bu yana yayımlanan yıllık faaliyet raporlarında cemaatlerin sayılarının devamlı arttığı belirtilmektedir. Nisan 1990'da çıkan 1989 hizmet yılı faaliyet raporunda on bir cemaatin bulunduğu, üye sayısının 860 olduğu, yıl boyunca kırk beş kişinin vaftiz edildiği yazılmakta, Kutsal Kitap çalışmasına devam edenlerin sayısının 621, yıllık anma yemeğine katılanların sayısının ise 1603 olduğu kaydedilmektedir. 2004 hizmet yılı faaliyet raporunda ise otuz iki cemaatten oluşan grup üyelerinin toplam sayısının 1740'a çıktığı, 2004 yılı boyunca vaftiz edilenlerin sayısının yetmiş dokuz, Kutsal Kitap incelemesine katılanların sayısının 934 ve

yıllık anma yemeğine katılanların sayısının 3298'e ulaştığı belirtilmektedir. Bu sayısal göstergeler, Yehova Şahitleri'nin son on beş yılda Türkiye'deki üye ve sempatanlarını ikiye katladığını göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Botting – G. Botting, *The Orwelian World of Jehovah's Witnesses*, Toronto 1884; A. Hoeke, *The Four Major Cults*, Grand Rapids 1963; B. R. Wilson, *Religious Sects*, London 1970; a.m.f., "Jehovah's Witnesses in Kenya", *Journal of Religion in Africa*, V, Leiden 1973, s. 128-149; J. A. Beckford, *The Trumpet of Prophecy: A Sociological Study of Jehovah's Witnesses*, Oxford 1975; Hikmet Tanyu, *Yehova Şahitleri*, Ankara 1980; *Türkiye'de Laiklik İlkesi ve Yehova'nın Şahitleri* (der. Samih Turgay Ünal – Anibal Akdamar), İstanbul 1983; Günay Tümer, *Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri*, Ankara 1987; Tufan Erbarıştıran, *Yehova'nın Şahitleri: Kim Bunlar? Ne İstiyorlar?*, İstanbul 1990; M. D. Curry, *Jehovah's Witnesses: The Millenarian World of the Watch Tower*, New York 1992; W. Zellner – W. Kephart, *Extraordinary Groups: Jehovah's Witnesses*, New York 1994; W. H. Conser – S. B. Twiss, *Religious Diversity and American Religious History*, Atlanta 1997; M. J. Penton, *Apocalypse Delayed: The Story of Jehovah's Witnesses*, Buffalo 1997; G. D. Chryssisides, *Exploring New Religions*, London 1999; Ali İhsan Yitik, "Yehova Şahitliği'nin Ortaya Çıkışı", *Dinler Tarihi Araştırmaları-III: 2000. Yılında Hıristiyanlık (Dünü, Bugünü ve Geleceği)*, Ankara 2002, s. 283-297; A. Holden, *Jehovah's Witnesses: Portrait of Contemporary Religious Movement*, London 2002; W. Cohn, "Jehovah's Witnesses as a Proletarian Movement", *American Scholar*, XXIV, Washington 1955, s. 281-298; G. N. Eddy, "The Jehovah's Witnesses: An Interpretation", *Journal of Bible and Religion*, XXVI/2, Atlanta 1958, s. 115-121; J. P. Alston – B. E. Aguirre, "Congregational Size and Decline of Sectarian Commitment: The Case of Jehovah's Witnesses in South and North America", *Sociological Analysis*, XL/1, Holiday 1979, s. 63-70; R. Stark – L. Iannaccone, "Why the Jehovah's Witnesses Grow So Rapidly: A Theoretical Application", *Journal of Contemporary Religion*, XII/2, Abingdon 1997, s. 133-156; P. Cote – J. T. Richardson, "Disciplined Litigation, Vigilant Litigation, and Deformation: Dramatic Organization Change in Jehovah's Witnesses", *Journal for the Scientific Study of Religion*, XL/1, Hoboken 2001, s. 11-25; C. R. Wah, "Jehovah's Witnesses and the Responsibility of Religious Freedom: The European Experience", *Journal of Church and State*, XLIII/3, Waco 2001, s. 578-601; a.m.f., "An Introduction to Research and Analysis of Jehovah's Witnesses: A View from the Watchtower", *Review of Religious Research*, XLIII/2, Bloomington 2001, s. 161-174; Hakkı Şah Yasdıman, "Yehova Şahitleri'nin Teşkilat Yapısı ve Türkiye'deki Faaliyetleri", *DÜİFD*, XXI (2005), s. 193-221; XXII (2005), s. 115-133; P. W. Sturgis, "Institutional Versus Contextual Explanations for the Growth of the Jehovah's Witnesses in the United States, 1945-2002", a.e., XLIX/3 (2008), s. 290-300; J. G. Melton, *Encyclopedia of American Religions*, Tarrytown 1991, II, 19-29, 152-158.

